

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Розвиток мотиваційної сфери в учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в школах інтернатного типу в умовах воєнного стану

Виконала студентка групи СОМ-2(2)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Бурдаш Надія Ігорівна
Керівник: Антоненко І.Ю.
Рецензент: Шевяков О.В.
Нормоконтроль ____ Ю.В. Клочкова

Запоріжжя
2023 р.

Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти
Освітньо-кваліфікаційний рівень освіти: другий (магістерський)
Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____ Микита ПАНОВ
29 вересня 2023 року

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 84 с., 9 табл., 14 рис., 63 джерело, 2 додатка

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера дітей молодшого шкільного віку з особливими навчальними потребами.

Мета дослідження – розкрити основні підходи до формування позитивної мотивації школярів початкової школи з особливими навчальними потребами до навчально–пізнавальної діяльності та визначити її напрямки у закладах інтернатного типу.

Методи дослідження:

1. методика незакінчених речень Сакса і Леві, модифікована Л. О. Пономаренко
2. методика діагностики мотиваційної сфери Дембо–Рубінштейн в модифікації А. М. Парафіян
3. методика дидактичної гри «Шість капелюхів» Едварда де Боно в модифікації Т. І. Туркот

Мотиваційна сфера дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в закладах інтернатного типу в умовах воєнного стану відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна учбова діяльність та розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти. Чинники, пов'язані з особистістю педагогів, відіграють важливу роль у плануванні й реалізації навчання учнів з особливими потребами в освітньому середовищі. Додати з висновків..

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА, НАВЧАЛЬНА АКТИВНІСТЬ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ, ЗАКЛАД ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ, ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

ВСТУП

Пріоритетним напрямком реформування освітнього процесу є забезпечення ефективності освітньої діяльності шляхом активізації домінантної позиції дітей молодшого шкільного віку в освітньому процесі. Реалізація цього напряму досягається за умови створення батьками та педагогами позитивної внутрішньої мотивації в учнів у процесі навчання в загальноосвітньої спеціальної школи інтернатного типу.

Актуальність теми дослідження у сфері навчальної мотивації для учнів з особливими потребами має низку особливостей. Загальний рівень навчально-пізнавальної мотивації та навчально-пізнавальної активності залежить від навчального середовища, в якому знаходяться діти. Без спеціальних навчальних заходів діти молодшого шкільного віку в школі інтернатного типу не зможуть виконувати навчальну програму. Перш за все, це пов'язано з не сформованістю навчально-пізнавальної діяльності, навчальної мотивації, працездатності, вольової перебудови поведінки. Вивчення мотивації є одним із найскладніших практичних завдань і має вирішуватися насамперед з метою підвищення якості освіти. Аналізуючи навчання як процес набуття особистого досвіду, позитивна мотивація займає основне місце в мотиваційній структурі людини і значною мірою визначає її пізнавальну діяльність. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в Україні є одним із напрямів гуманізації системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики, окресленим Указом Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (від 25 червня 2013 р.)[40, с.15], у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (від 5 червня 2014 р.)[39, с.8] та «Про внесення змін до закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (від 06 вересня 2018 р.)[39, с.9], Наказ Міністерства освіти і науки України №

1/12702-23 від 24.08.23 «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2023/2024 навчальному році» [40, с.5]

Згідно з головними тезами впровадження інклюзивної освіти Глобального моніторингу освіти ЮНЕСКО «Інклюзія й освіта: усі означає всі» у закладах інтернатного типу навчання дітей з інвалідністю здійснюється за допомогою спеціальних методів, в умовах, які максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку. Звідси і випливає питання про якість навчання, його значущість, які лежать в основі мотиваційної сфери.

Як свідчить досвід багатьох країн, інтеграція дітей з особливими освітніми потребами здійснюється в закладах освіти, реалізуючи інклюзивну модель навчання, яка є особистісно орієнтованою, спонукає бути собою, вірити у власні сили, самовиражатися, заохочувати реалізація особистих можливостей. Аналізуючи дослідження сучасних педагогів у сфері інклюзивної освіти, я дійшла висновку, що традиційна початкова школа організована не для формування позитивної освітньої мотивації, а для формування освітньої свідомості учнів з особливими освітніми потребами. Враховуючи вищезазначене, актуальним питанням сьогодення для вихователів та вчителів-дефектологів загальноосвітніх шкіл інтернатного типу є розвиток навчально-пізнавальної мотиваційної сфери учня з особливими потребами, зокрема формування мотивації з урахуванням віку та особливостей психофізичного розвитку кожної дитини.

Кожного дня потрібно організовувати залучення дитини до активних видів діяльності і взаємодії її з іншими педагогами.

1. Особливу увагу слід приділяти розвитку вольових якостей.

Організація роботи з використанням різноманітних форм і методів з урахуванням суб'єктивного досвіду учнів щодо предмета, що розглядається.

2. Створювати атмосферу, в якій кожен учень зацікавлений як своєю роботою, так і роботою всього класного колективу.

3. Мотивувати учнів використовувати різноманітні методи для виконання завдань у класі, не турбуючись про помилки чи неправильні відповіді.

4. Заохочувати бажання учнів працювати самостійно, аналізувати різноманітні способи виконання завдань, запропонованих учнями на уроці, приділяти увагу та підтримувати різноманітні види діяльності, які допомагають учням досягти поставлених цілей.

5. Обговорюйте з учнями наприкінці навчальних занять не тільки те, що вони навчилися (що засвоїли), але й те, що нам сподобалося (не сподобалося) і чому;

Саме інклюзивна освіта потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки є особливою системою створення мотивації до навчання, яка об'єднує різноманітний контингент учнів, диференціює освітній процес, враховуючи потреби дітей з особливими потребами.

Мета дослідження – розкрити основні підходи до формування позитивної мотивації школярів початкової школи з особливими навчальними потребами до навчально–пізнавальної діяльності та визначити її напрямки у закладах інтернатного типу.

Об'єкт дослідження – мотиваційна сфера дітей молодшого шкільного віку з особливими навчальними потребами.

Предмет дослідження – навчальна активність дітей молодшого шкільного віку з особливими навчальними потребами в школах інтернатного типу під час дистанційного навчання.

Завдання дослідження:

4. Провести теоретико - методологічний аналіз проблеми розвитку мотиваційної сфери учнів з особливими навчальними потребами;

5. Дослідити особливості розвитку мотиваційної сфери дітей молодшого шкільного віку з особливими навчальними потребами в школах інтернатного типу;

6. Підібрати і розробити комплекс вправ для розвитку навчальної активності під час дистанційного навчання;

7. Проаналізувати результати дослідження розвитку мотиваційної сфери учнів з особливими навчальними потребами в школах інтернатного типу в умовах воєнного стану.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез, систематизація, порівняння й узагальнення фахової літератури для з'ясування стану розробленості проблеми й тенденцій її розвитку, визначення понятійно - термінологічного апарату;

емпіричні: психологічне спостереження за процесом навчальної діяльності учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, інтерв'ю, бесіда, опитування, формувальний. експеримент для перевірки ефективності вирішення проблеми, що досліджується;

статистичні: методи математичної статистики з метою оцінки мотиваційної активності, достовірності отриманих даних в експериментальній і контрольних групах на формувальному етапі експерименту.

Методологічним підґрунтям дослідження є:

Теоретико-методологічну основу становлять публікації, присвячені соціально-педагогічній роботі та підтримці дітей з особливими потребами, соціально-педагогічному супроводу батьків школярів, зокрема теоретичні й практичні напрацювання таких педагогів і психологів, як С. Ковальова, М. Порошенко, А. Колупаєва, Н. Фіголь, В. Бондар, Л. Виготський, О. Гаврилов, В. Засенко, С. Максименко, С. Миронова, К. Островська, О. Проскурняк, Т. Сак, В. Синьов, Л. Фомічова, О. Хохліна, М. Ярмаченко та ін.), психолого-педагогічні концепції корекційно-компенсаторної спрямованості освітнього процесу дітей із різними порушеннями (Т. Піроженко, І. Пелешенко, С. Занюк, Т. Островська, Д. Шульженко, М. Шеремет, С. Яковлева та ін.), теоретико-дослідницькі й методичні праці (Л. Пономаренко, А. Парафіян, Т. Туркот), які стосуються формування позитивної навчальної мотивації в школярів початкової школи.

Методи дослідження:

1. Методика незакінчених речень Сакса і Леві, модифікована Пономаренко Л. О.
2. Методика діагностики мотиваційної сфери Дембо–Рубінштейн в модифікації Парафіян А. М.
3. Методика дидактичної гри «Шість капелюхів» Едварда де Боно в модифікації Туркот Т. І.

Аналіз психолого–педагогічної літератури засвідчує, що незважаючи на постійний інтерес науковців до вирішення проблеми розвитку мотиваційної сфери особистості молодшого шкільного віку, досі не існує єдності думки у визначенні змісту цього поняття і закономірностей самого процесу.

Експериментальна база: Комунальний заклад «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 2» Запорізької обласної ради, дитячий центр розвитку Sunny Land.

Експериментальну групу склали 15 учнів молодшого шкільного віку 1 А і 3 Б класів. Вік випробуваних від 07 до 11 років. Контрольну групу склали 15 нормо типових учнів молодшого шкільного віку другого класу віком 08 – 09 років.

Практичне значення роботи полягає у тому що нами було підібрано методологічний інструментарій дослідження рівнів мотиваційної сфери учнів початкової школи з особливими навчальними потребами; дало змогу розробити і апробувати програму дидактичних вправ для активізації мотиваційної активності.

Структура магістерської роботи включає такі основні елементи: зміст, вступ, три розділи, список використаних джерел (63 найменування), додатки. Загальний обсяг роботи 84 сторінки.

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку мотиваційної сфери дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами дозволив здійснити глибше розуміння факторів, що впливають на їх мотивацію та навчання: врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини є важливим фактором розвитку мотивації. Теорії, що підкреслюють важливість індивідуального навчання, дозволяють ефективніше адаптувати методи навчання до конкретних можливостей та обмежень; підходи, пов'язані з інклюзивною освітою, вказують на необхідність створення сприятливого середовища для всіх дітей, незалежно від їх освітніх потреб. Інклюзивна освіта може створити умови для активної взаємодії та співпраці між усіма учнями; теорії, що підкреслюють важливість соціальної взаємодії та взаємодії з навколишнім середовищем, показують, що взаємодія з однолітками та вчителями має значний вплив на розвиток мотивації у дітей з особливими освітніми потребами; перегляд і адаптація навчального матеріалу з урахуванням особливостей свідомості і розуміння може зробити позитивний вплив на мотивацію дитини; важливим фактором є методика, спрямовані на створення доступних і захоплюючих навчальних ресурсів; важливість співпраці з батьками і надання підтримки в розвитку мотивації дітей підкреслюється в багатьох методиках. Партнерство з сім'єю може створити додаткову підтримку для успішного розвитку; використання систем похвали і винагороди може бути ефективним способом стимулювання дітей до досягнень і активної участі в освітньому процесі.

У ході дослідження виявлено, що комплексний підхід, що поєднує індивідуальні потреби дитини, всебічну практику, соціальну взаємодію, адаптацію навчальних матеріалів і партнерство з батьками, ефективний у вирішенні проблеми розвитку сфери мотивації у дітей даної категорії. Підібрані методики для дослідження рівня мотиваційної сфери учнів

молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в закладах інтернатного типу повністю відповідають критеріям та розкривають проблему розвитку мотиваційної діяльності до успішного навчання особистості. Отже, наявність у підростаючої особистості позитивного ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе і до провідної діяльності є основною умовою її гармонійного та всебічного розвитку. Поняття «пізнавальна активність» і «мотиваційний аспект навчання» розкриваються в контексті роботи.

Емпіричне дослідження виявило психологічні особливості порушення розвитку мотиваційної активності, які відрізняються з точки зору вікових закономірностей розвитку. Тому ефективність учбової діяльності безпосередньо залежить від мотивів, які спонукають школяра до активності і визначають їх спрямованість незалежно від когнітивних особливостей. Будучи невід'ємним компонентом навчання, мотивація чинить вплив як на перебіг, так і на ефективність діяльності школярів. Учбова діяльність дитини стимулюється не одним мотивом, а цілою системою різноманітних мотивів, які переплітаються, доповнюють один одного, перебувають у певному співвідношенні між собою.

В учбовій діяльності школяра мотивація виконує спонукальну, організуючу і смислоутворюючу функцію. Мотиви є наслідком психологічної переробки дитиною тих впливів, які надходять від сім'ї, школи і зумовлюються усвідомлюваним чи недостатньо усвідомлюваним ставленням до них залежно від вікових та індивідуальних особливостей учня.

Представлена комплексна програма підвищення мотиваційної активності є апробованою та обґрунтованою. Програма являє собою систему цілеспрямованих вправ, спрямованих на підвищення мотиваційної активності. Програма складається з індивідуальної та групової роботи з учнями під час онлайн занять в дистанційному форматі. Програма включає завдання, розроблені для організації різних видів стимулювання активності в

навчальних закладах інтернатного типу та вдома, а також методичні рекомендації для педагогів та батьків.

Апробація та впровадження програми призвели до позитивних змін у сферах емоцій, волі та інтелекту, підвищення самоконтролю та стриманості, подолання негативізму, апатії, відчуженості, агресії, тривожності, гіперактивності та імпульсивних рухів і стереотипів поведінки. Показники значущих змін в експериментальній групі після формувального експерименту та відсутність значущих змін у контрольній групі визначили основні чинники ефективності навчальних прийомів. Організація цілісного психологічного супроводу в системі психокорекційної роботи може сприяти покращенню інтелектуального розвитку учнів початкової школи з освітніми потребами, формуванню адекватних емоційних та поведінкових реакцій, зменшенню агресивної симптоматики, налагодженню міжособистісних стосунків з дорослими та однолітками, їх адаптації до соціуму.

На основі принципів використання прийомів мотивації учіння відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна учбова діяльність та розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти. Чинники, пов'язані з особистістю вихователя, відіграють важливу роль у плануванні й реалізації навчання учнів з особливими потребами в освітньому середовищі. Разом з тим у контексті освіти найважливішими чинниками є ціннісні установки корекційного педагога в плані навчання й викладання. Робота не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми. Необхідні більш детальні теоретичні та емпіричні дослідження для з'ясування специфіки використання впливу мотиваційної активності у формуванні суб'єкт - суб'єктної взаємодії, спілкування, гри та діалогічного мовлення в інклюзивному середовищі на різних вікових етапах розвитку.

Отже, сучасний корекційний педагог має бездоганно володіти цілим арсеналом компетенцій, які дадуть змогу врахувати особистісні запити кожного школяра, знайти оптимальні прийоми роботи, які б згуртували класний колектив, дозволили дітям працювати з насолодою.